

Asia: VN/2588/2024

Lausuntopyyntö: Arviomuistio kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamisesta ja ostolaskutietojen julkaisemisesta

Yleistä

Ovatko arviomuistion nykytilan kuvausta koskevat osiot oikeansuuntaisia ja riittävän kattavia? Olisiko nykytilan kuvausta syytä täydentää joillain näkökulmilla tai tarpeellisilla tiedoilla?

Arviomuistiossa kuvataan hankintatietovarannon toteuttamisella tavoiteltavia hyötyjä. Nykytilan kuvauksessa ei ole mainittu, mitkä tahot nykytilassa toimivat tai ovat vastuullisia näillä osa-alueilla. Näin ollen arviomuistion perusteella ei voi hahmottaa edellyttävä hyötyjen saavuttaminen myös uudenlaisia toimijoita tai uusia tehtäviä nykyisille toimijoille.

Ovatko arviomuistioissa esitetyt toimenpiteet vaikutuksineen oikeansuuntaisia? Olisiko toimenpiteitä syytä täydentää joillakin näkökulmilla jatkovalmistelussa?

Vaikutusten arvioinnissa on keskitytty kuvaamaan hankintatietovarannon toteuttamisen ja ylläpidon kustannuksia sekä tarvittavaa henkilötyötä. Tietoja toimittavien tahojen työhön tulevaa hallinnollista taakkaa, lisätehtäviä tai vastuumuutoksia on jonkin verran kuvattu, mutta niitä ei ole esitetty kootusti. Näin ollen viraston lisäkustannusten ja lisähenkilötyön määrää on vaikea arvioida. Arviomuistiossa näitä ei ole huomioitu lainkaan. Tulee muistaa, että yksityisille toimijoille asetettavat lisävaatimukset kasvattavat tuotteiden ja palveluiden hintoja eli edelleen kasvattavat hankintayksiköiden menoja.

Valtionhallinnon nykyinen määrärahatilanne huomioiden edellyttämme, että tästä aiheutuvat kustannukset ja lisätyöt korvataan virastoille täysimääräisesti.

Vaikutusten arvioinnin perustana on käsitys, etteivät suunnitellut ratkaisut muuta nykyistä tilannetta mitenkään. Esimerkiksi hankintatietojen yksityiskohtien avaaminen julkisuuteen voi myös lisätä yritysten tarvetta merkitä tietojaan aiempaa laajemmin liikesalaisuuksiksi.

Hankintatietovarannon soveltamisala ja säädösympäristö

Onko hankintatietovarannon perustamisen ja ylläpidon edellyttämät sääntelytarpeet tunnistettu kattavasti?

Valtiokonttorista kaavaillaan tietovarannon sisällön suhteen toimivaltainen viranomaisen ja tietosuojasäädösten mukainen henkilötietojen rekisterinpitäjä. Sääntelytarpeiden lisäksi tulee varmistaa, että Valtiokonttorilla on tosiasialliset edellytykset tuntea hallitsemansa tietosisällön merkittävyys ja tehdä em. tehtävien mukaisia asianmukaisia arvioita ja päätöksiä.

Arviomuistiossa todetaan, että Valtiokonttorille olisi säädettävä riittävät tiedonsaantioikeudet. Mielestämme myös tietojen hyödyntäjien osalta on varmistettava toisaalta niiden tiedonsaantioikeudet, mutta myös tietojen säilyttämiseen ja käsittelyyn liittyvät vastuut.

Ainakin yhdessä ratkaisuvaihtoehdossa kuvataan mallia, jossa yksityiselle yritykselle annetaan tehtävä viranomaisen tietojen tunnistamiseen ja luokitteluun, tästä on säädettävä asianmukaisesti, jos vaihtoehdon mukaan aiotaan edetä

Jatkosuunnittelussa tulee kuvata tarkemmin, miten salassa pidettävä tieto huomioidaan tietovarannon hyödyntämisessä silloin, kun tietoja luovutetaan muuhun kuin viranomaiskäyttöön. Viranomaisten kohdalla voidaan olettaa, että ne tunnistavat salassapidettävän ja luokitellun tiedon sekä käsittelevät sitä regulaation ja yhteisten periaatteiden mukaisesti. Muiden tahojen osalta tätä olettamusta ei voida tehdä.

Arviomuistiossa todetaan, että esivalmistelussa on pidetty tarpeellisena, että Hansel Oy:llä olisi pääsy tietovarannon tietoihin. Muistiossa ei ole näin ollen tarkasteltu, onko hankintatietovarannon toteuttamisen jälkeenkin edelleen tarpeen, että Suomeen muodostuu kaksi eri tahoa, Valtiokonttori ja Hansel Oy, joilla kummallakin on hankintatietojen analysointiin liittyviä lakisääteisiä tehtäviä. Tätä voisi mielestämme tarkastella nyt uuden ratkaisun mahdollistamalta pohjalta. Varsinkin kun tietovarantoon liittyy edellä kuvattuja merkittäviä riskejä, kannatamme mahdollisimman yksinkertaista ja selkeää vastuunjako.

Yhteishankintayksiköillä ei käsittäksemme nykyisen sääntelyn mukaan ole oikeutta muihin kuin omiin hankintoihinsa. Siksi ehdotamme, että yhteishankintayksiköiden pääsy tietoihin olisi vastaava kuin muillakin hankintayksiköillä. Hankintayksiköidenkin osalta on ratkaistava, miten mahdollisimman tehokkaasti saadaan koottua tiedot muiden hankintayksiköiden kanssa yhdessä toteutetuista hankinnoista.

Onko sellaisia hankintayksiköjä tai hankintoja, jotka erityisesti tulisi rajata tulevan hankintatietovarantoa koskevan sääntelyn ulkopuolelle tai toisaalta sisällyttää siihen?

Turvallisuusviranomaisella, kuten Tullilla, tulee olla hankintavaltaa siitä, sisällytetäänkö hankinta hankintatietovarantoon. Julkistenkin hankintojen tietojen kokoaminen hankintatietovarantoon 10 vuoden ajalta ml. sopimustiedot mahdollistaa tietoon pääseville koota kattava kuva Tullin toiminnasta, ratkaisusta ja toimittajista. Julkisissakin hankinnoissa otetaan kantaa miten niiden osalta toimitaan normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tietojen kokoaminen yhteen ja Tullin vaikutuspiiriin ulottumattomiin esimerkiksi päättää tietojen luovuttamisesta edelleen aiheuttaa näkemyksemme mukaan kohtuuttoman taloudellisen ja turvallisuusriskin ml. huoltovarmuus. Näin ollen ehdotamme kaikkien Tullin hankintojen rajaamista tietovarannon ulkopuolelle. Tulli voi edelleen jatkaa ostolaskutietojen välittämistä, edellyttäen kuitenkin, ettei ostolaskujen rivitietoja luovuteta edelleen.

Ainakaan putu-lain ja sen poikkeusten alaisia hankintoja koskevia tietoja ei tule koota hankintatietovarantoon.

Sisältävätkö hankintayksiköiden ostolaskutiedot henkilötietoja siinä määrin, että niiden käsittely saattaisi aiheuttaa EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetun korkean riskin? Jos kyllä, yksilöi, millaisia henkilötietoja tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja hankintadata voi sisältää.

Kysymyksessä pyydettiin arvioimaan vain ostolaskutietoja. Toteamme näin ollen vain lyhyesti, että tarjoukset sisältävät ostolaskudataa laajemmin henkilötietoja esimerkiksi juuri em. asiantuntijapalveluissa.

Ostolaskujen tiedoissa on mukana merkittävä määrä asiantuntijapalveluina hankittujen asiantuntijoiden henkilötietoja. Ostolaskujen tietoja tarkastelemalla ja yhdistelemällä on esimerkiksi tunnistettavissa yrityksen keskeisten asiantuntijoiden määrä, henkilöllisyydet ja henkilöiden urakehitys. Ostolaskudatasta on löydettävissä myös Tullin asiantuntijoiden nimiä.

Mille organisaatioille tulisi säätää oikeus saada omien tehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot hankintatietovarannosta salassapitosäännösten estämättä?

Kaikkien organisaatioiden osalta ja tietojen käyttäjiltä tulee edellyttää, että salassapitosäännöksiä noudatetaan ja tietoja käsitellään tiedonhallintalain mukaisesti.

Millään asiaan kuulumattomalla taholla ei tule olla mahdollisuutta päästä käsiksi turvaluokiteltuun tietoon ilman laissa säädettyä perustetta.

Henkilötietoja ei tule jakaa tietovarannossa kenellekään.

Hankintatiedot sisältävät merkittävän määrän viraston toiminnan kuvauksia ja hankinnan kohteen vaatimuksia. Näistä osa on salassapidettavaa tietoa, eikä niitä tule jakaa tarpeettoman laajasti.

Lisäksi organisaatiokohtaisen tarkastelun lisäksi tulee eriyttää organisaation eri osin pääsy erilaiseen tietoon. Esimerkiksi tulee huolehtia, että Valtiokonttorissa tai muussa koko tietovarantoon pääsevässä organisaatioissa eriytetään huolellisesti tietovarannon tiedot ja analyysit sekä omien hankintojen edistäminen.

Hankintatietovarannon tietosisällöt

Puuttuuko hankintatietovarantoon kerättävien tietojen listauksesta joitakin olennaisia tietosisältöjä?

Ei, tietosisältö on jo tällaisenaan liiankin laaja

Puuttuuko toimenpiteistä jokin tietosisältöjä ja niiden hyödynnettävyyttä parantava toimenpide?

Tietosisällön laajuuden ja kattavuuden takia se muodostaa itsessään merkittävän riskin. Näin ollen tulisi kuvata ja varautua sellaisiin ratkaisuihin, joissa ”raakadata” hajautetaan ja fyysisesti sekä loogisesti eriytetään useampiin osiin. Tästä raakadatasta voidaan koota julkista, karkeamman tason tietoa yhteen paikkaan.”

Seurataanko hankintayksikkösi hankintasopimusten käyttöä sopimuskauden aikana sopimusjärjestelmän avulla tai muutoin? Onko sopimustietojen keräämiselle esitettävä alustava siirtymäaika riittävä?

Kyllä, meillä on käytössämme sopimushallinnan järjestelmä. Mikäli hankintasopimuksen käytön seuraamisella tarkoitetaan sopimusten toteumakustannusten seuranta, niin tämä on rakenteilla. Kustannusten seuranta edellyttää, että Palkeet toteuttaisi ostolaskulla olevan (hankinta)sopimuksen tunnisteiden välittämisen Handi-palvelusta Kiekuun. Hyödynnämme talousseurannassaan ja raportoinnissaan Kiekun tietoja, joihin on mahdollista yhdistää tietoja sopimusrekisteristä.

Sopimusten ja niiden muutostietojen välittäminen sopimusrekisteristämme hankintatietovarantoon edellyttää tietojärjestelmäkehittämistä. Tähän ei ole henkilöresursseja vuonna 2025 aikana. Lisäksi tietojen välittämisen mahdollistamisen kustannukset tulee korvata täysimääräisesti. Valtionhallinnon säästöt tuleville vuosille eivät mahdollista tällä alueella mitään uutta kehittämistä toimintamenojen puitteissa. Myös muut ehdotetut lisäykset kuten kilpailutustunnuksen ja hankintayksikkötunnuksen lisääminen aiheuttavat muutoksia tietojärjestelmiin.

Näettekö estettä kerätä rakenteisena datana tarjousten vertailuperusteita ja vertailuhintoja/laatupisteitä koskevia tietoja?

Ei ole periaatteellista estettä. Vertailuperusteina voidaan käyttää myös salassa pidettäviä ja luokiteltuja tietoja, jolloin näiden suojaaminen on suunniteltava.

Huomautamme kuitenkin, että ehdotettu vertailutietojen pakottaminen yksityiskohtaiseen rakenteiseen muotoon lisää hallinnollista taakkaa, jos monimutkaiset rakenteet tulee purkaa kilpailutusjärjestelmään. Monimutkaisia rakenteita on kaikissa isoissa laite- ja tietojärjestelmähankinnoissa sekä laajoissa palveluhankinnoissa. Vertailuperusteet on lisäksi kopioitava osaksi hankintasopimusta.

Ala-Hannula Laura
Tulli.fi